

Socialdepartementet
Enheten för socialtjänst och
funktionshinderspolitik
103 33 Stockholm

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ BARNETS BÄSTA NÄR VÅRD ENLIGT LVU UPPHÖR, DS 2021:7

Sammanfattning

Jämställdhetsmyndigheten har anmodats att yttra sig över ovanstående promemoria. Jämställdhetsmyndighetens yttrande är avgränsat till de frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Jämställdhetsmyndigheten ställer sig i huvudsak positiv till och välkomnar promemorians förslag. Promemorians förslag bidrar till att uppfylla både det femte och det sjätte jämställdhetspolitiska delmålen. Socialnämnden har en skyldighet att erbjuda insatser enligt SoL eller placering enligt LVU som ska skydda barnet mot eventuellt våld, föräldrars missbruk och andra omsorgsbrister. Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård. Jämställdhetsmyndigheten anser att barnets bästa som eget rekvisit skulle tydliggöra flickors och pojkars individuella rättigheter och ytterligare säkerställa rättssäkerhet för barn och unga.

Inledande synpunkter

Jämställdhetsmyndigheten välkomnar promemorians förslag om att i alla delar som rör barn ska barnets bästa beaktas, prioriteras och ha företräde i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter samt i övriga lagar och föreskrifter.

Det övergripande målet för den svenska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet om att

mäns våld mot kvinnor ska upphöra är en förutsättning för att fullt ut nå det övergripande målet. Jämställdhetsmyndigheten vill därför särskilt uppmärksamma flickor och pojkar som utsätts för våld eller bevittnat våld av närstående och är aktuella för insatser inom socialtjänsten.

Vid beslut enligt 1 § LVU ska vad som är bäst för den unge vara avgörande samt att vid åtgärder som rör barn ska enligt 1 kap. 2 § SoL barnets bästa särskilt beaktas. Vid en bedömning om vad som kan anses som barnets bästa ska hänsyn tas till barnets egna åsikter.

Synpunkter enligt promemorians disposition

9.2 Barnets bästa som ett självständigt rekvisit vid upphörande av vård enligt LVU

Jämställdhetsmyndigheten anser att barnets bästa bör utgöra ett självständigt rekvisit vid övervägande om upphörande av tvångsvård enligt LVU. Myndigheten anser inte att införandet av ett sådant rekvisit skulle medföra rättsosäkerhet.

En överflyttning av vårdnad, som är en annan ingripande åtgärd med stora rättsverkningar för den enskilda, ska ske om det är uppenbart att det är bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå om ett barn stadigvarande vårdats och fostrats i ett familjehem enligt 6 kap. 8 § FB. De överväganden som särskilt ska beaktas i samband med överflyttning av vårdnad till familjehem enligt nuvarande 13 § LVU har fokus på barnets inställning, relationer och behov.¹ Med anledning härav ser Jämställdhetsmyndigheten inte några hinder mot att socialnämnden vid övervägande av upphörande av tvångsvård utgår från en bedömning av vad som är bäst för barnet.

I ”Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU (SOU 2015:71)” presenterades ett förslag om att barnets bästa ska utgöra ett självständigt rekvisit när socialnämnden prövar om en placering i

---

¹ Samma formulering föreslås i promemorian när det gäller 13 c § LVU s. 13.

familjehem enligt LVU ska upphöra. Bedömningen föreslogs göras med utgångspunkt i

- barnets inställning
- om barnet sedan låg ålder eller under lång tid vårdats i familjehemmet
- barnets umgänge med och relation till vårdnadshavarna
- om barnet har en nära relation till familjehemsföräldrarna och en god förankring i sin sociala miljö.²

Jämställdhetsmyndigheten anser därmed att det inte föreligger något hinder för att låta barnets bästa utgöra ett eget rekvisit eftersom en kodifiering av praxis i form av varaktig och genomgripande förändring är en del av bedömningen jämsides med ovan presenterade förslag om bedömning av barnets bästa. Jämställdhetsmyndigheten bedömer att detta kan vara en möjlig väg för att stärka barnets bästa både som rättighet, princip och tillvägagångssätt och ge barnets bästa företräde framför ett föräldraperspektiv i enlighet med barnkonventionens artikel 3 och LVU.

9.3.1 Förändringarna ska vara varaktiga och genomgripande för att vård enligt 2 § LVU ska kunna upphöra

Jämställdhetsmyndigheten ställer sig positiv till att vården enligt LVU inte får upphöra förrän de omständigheter som föranledde vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt.

Jämställdhetsmyndigheten vill dock framhålla att en diskussion saknas om rekvisitens tillämplighet i förhållande till barn som har utsatts för, bevittnat eller upplevt våld mot närstående eller hedersrelaterat våld och förtryck. I många fall där ett omhändertagande enligt LVU aktualiseras har det också förekommit våld i nära relationer och våld mot barnet. Enligt artikel 19 i barnkonventionen ska barnet vara skyddad mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp. Andra relevanta artiklar är 24 som stadgar barns rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt skyddar mot skadliga sedvänjor och artikel 34 som stadgar att barn ska skyddas mot alla former av sexuella utnyttjanden och

---

² Prop. SOU 2015:71 förslag till 11 kap. 2 § LVU s. 662.

övergrepp, inklusive prostitution. Jämställdhetsmyndigheten anser att det kan finnas svårigheter att göra en bedömning av varaktig och genomgripande förändring när en förälder har utövat våld mot närstående eller då mätbara resultat och kriterier som exempelvis längd på drogfrihet inte är möjligt.

Avsaknaden av mätbarhet ålägger ett långtgående ansvar på socialnämnden att verka för att en våldsutövande förälder förändrar ett våldsamt beteende. Socialnämnden bör med utgångspunkt i barnets behov kunna erbjuda insatser till våldsutövare. Av *SOSFS 2014:4 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer*, och vid antagande av *prop. 2020/21:163 om förebyggande av våld i nära relationer*, kommer det att bli en skyldighet för socialnämnden att verka för att våldsutövare ska ändra sitt beteende.²

Jämställdhetsmyndigheten understryker behovet av att barnets bästa måste beaktas vid våldsutsatthet och våld i nära relationer. Det är viktigt att socialnämndens bedömning av varaktig och genomgripande förändring sätts i relation till insatser socialnämnden fullgjort tillsammans med en våldsutövande förälder.

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i att extra höga krav bör ställas på föräldrars omsorgsförmåga att tillgodose och ha insikt i barnets särskilda behov³. Inte minst om barnet har en funktionsnedsättning, och barn som lever med multipel utsatthet.

Jämställdhetsmyndigheten ställer sig frågande till att bedömningen enbart kommer att omfatta de barn som har omhändertagits med stöd av 2 § LVU, och huruvida en annan bedömning ska göras för barn som vårdas med anledning av sitt eget beteende enligt 3 § LVU. Myndigheten anser att en kodifiering av praxis som omfattar både andra och tredje paragraferna i LVU skulle stärka principen om barnets bästa också för de barn som har omhändertagits till följd av det egna beteendet.

---

³ Barn som upplever våld | Social omsorg | SKL.se (skr.se) 2021

9.4.1 En skyldighet för socialnämnden att överväga flyttningsförbud vid övervägande eller prövning av upphörande av vård bör införas

Jämställdhetsmyndigheten välkomnar promemorians förslag om att socialnämnden ska överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud eftersom myndigheten anser att detta stärker barnrättsperspektivet ytterligare.

Redan idag finns det möjlighet för socialnämnden att besluta om flyttningsförbud, något som inte tycks utnyttjas av socialnämnder i särskilt stor omfattning. Bestämmelsen kan komma att särskilt uppmärksamma och gynna de barn som bevittnat våld, eller utsatts för våld samt barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

9.4.2 Kunskapsstöd i fråga om tillämpning av flyttningsförbud

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i promemorians bedömning om att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att öka kunskapen om flyttningsförbud och ta fram ett stöd om möjligheten att ansöka om flyttningsförbud och besluta om tillfälligt flyttningsförbud. Jämställdhetsmyndigheten anser även att stödet måste omfatta implementering och uppföljning av hur bestämmelsen tillämpas i praktiken.

10.1 Särskilt övervägande när barnet har varit placerad i två år

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i promemorians förslag om att särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden när barnet varit placerad i två år. Myndigheten anser att förslaget bidrar till att stärka skyddet för placerade barn. Förslaget kan också bidra till ökad trygghet och säkerhet för barn som utsatts för eller bevittnat våld från en förälder och för barn som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck.

11.1 En skyldighet för socialnämnden att följa upp den unges situation efter avslutad LVU-vård bör införas

Jämställdhetsmyndigheten välkomnar promemorians förslag om att uppföljning ska genomföras senast sex månader efter avslutad placering. Myndigheten ställer sig även positiv till att vidare undersöka möjligheterna att i vissa fall förlänga uppföljningstiden ytterligare.

Av promemorian framgår att utredningsuppdraget är begränsat till att stärka barnets bästa i samband med upphörande av vård enligt LVU och omfattar inte unga vuxna i åldern 18–21 år.

Jämställdhetsmyndigheten vill understryka betydelsen av informationsskyldigheten till vårdnadshavare och barn som fyllt 15 år i samband med beslut om när uppföljning inleds och avslutas.

Jämställdhetsmyndigheten anser att denna rätt borde omfatta alla barn oaktad ålder, efter anpassning till barnets ålder och mognad i enlighet med vad som framgår av artikel 12 i barnkonventionen.

12.5 Socialnämnden bör ges befogenhet att besluta att vårdnadshavare och föräldrar ska lämna prov för kontroll av drogpåverkan

Jämställdhetsmyndigheten ställer sig positiv till att socialnämnden ska ges befogenhet att besluta om att vårdnadshavare och föräldrar ska genomgå drogtest inför umgänge och inför att en placering enligt LVU ska upphöra.

Jämställdhetsmyndigheten delar inte promemorians bedömning att drogtest efter avslutad tvångsvård inte ska tillåtas. Jämställdhetsmyndigheten anser att det är nödvändigt att socialnämnden ges möjligheten att kräva drogtest inom ramen för uppföljningsskyldigheten. Det finns redan idag inskrivet undantag från grundlagsskyddet mot kroppsliga ingrepp som bedöms genomföras i syfte att tillgodose ändamål och är godtagbara i ett demokratiskt samhälle, t ex vid vård enligt Lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM, eller Lag (1991:1128) om psykiatrisk

tvångsvård.⁴ Om ett barn har omhändertagits till följd av omsorgsbrist som till stor del beror på förälders missbruk är det enligt Jämställdhetsmyndigheten inte visat att en förändring är genomgripande och varaktig om tester för drogfrihet inte tillåts inom ramen för uppföljningen. Detta är ett kroppsligt ingrepp som genomförs i syfte att tillgodose barnets trygghet och säkerhet och kan således anses vara godtagbart och åtgärden bör därmed ses som proportionerlig.

Jämställdhetsmyndigheten vill dock understryka att ett drogtest kan inge en falsk trygghet och att det vid förekomst av omsorgsbrist eller annan grund för placering är viktigt att uppföljning görs utifrån en helhetsbedömning. Drogfrihet är bara en del som blir relevant när en bedömning av föräldrars omsorgsförmåga görs. Jämställdhetsmyndigheten vill även understryka att drogtestar enligt promemorians förslag enbart innefattar barnets föräldrar eller vårdnadshavare vilket i praktiken innebär att en person som befinner sig i barnets direkta närhet till exempel en partner till en förälder kan ha ett pågående missbruk som riskerar att förbises när fokus endast bedöms utifrån förälders drogfrihet.

14 Konsekvenser

Jämställdhetsmyndigheten anser att förslagen om att stärka barnets bästa vid upphörande av tvångsvård kan bidra till att det ställs högre krav på att våldsutövare och missbrukande föräldrar tar emot hjälp och stödinsatser för att ändra sitt beteende och för att visa att förändringen är varaktig och genomgripande. Förslaget kan således bidra till positiva konsekvenser på sikt för det våldsförebyggande arbetet utifrån det femte och sjätte jämställdhetspolitiska delmålet.

För Jämställdhetsmyndigheten

---

⁴ [Tvångs- och skyddsåtgärder inom vård och omsorg för vuxna – meddelandeblad \(socialstyrelsen.se\)](https://socialstyrelsen.se).

REMISSVAR

2021-06-11

Diariennr: ALLM 2021/104

Lena Ag
Generaldirektör

Lena Landén Jonas
Utredare

I ärendets slutliga handläggning har avdelningschefen Berit Jernberg,
verksjuristen Anna Tingbäck deltagit.